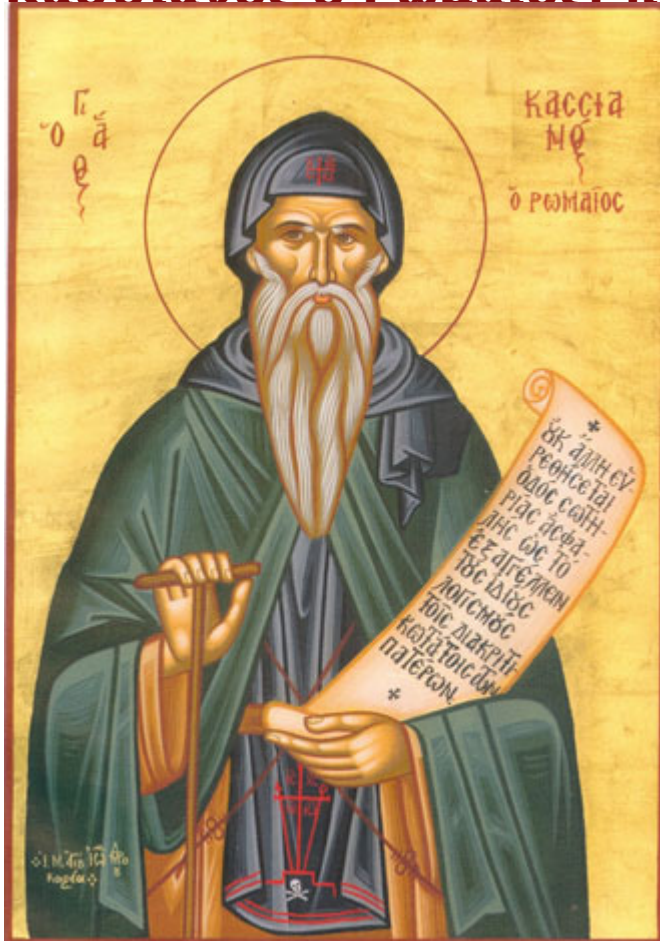

Κασσιανός ο Ρωμαίος. περί των οχτώ λογισμών

[Γέροντες / Ορθόδοξη πίστη](#)

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

τόμος Α΄

ΑΓΙΟΣ ΚΑΣΣΙΑΝΟΣ Ο ΡΩΜΑΙΟΣ
περί των οχτώ λογισμών της κακίας

Σύντομη βιογραφία

Ο όσιος πατέρας μας Κασσιανός ο Ρωμαίος ζούσε όταν βασίλευε ο Θεοδόσιος ο Μικρός, γύρω στο έτος 451 μ.Χ. Από τα έργα τα οποία έγραψε, συμπεριλήφθηκαν εδώ ο λόγος «Περί των οχτώ λογισμών» και ο λόγος «Περί διακρίσεως», γιατί σταλάζουν κάθε λογής ωφέλεια και χάρη. Αυτούς τους λόγους τους αναφέρει και ο σοφότατος Φώτιος, λέγοντας στην 157η ανάγνωσή του τα εξής: «Και ο δεύτερος λόγος προς τον ίδιο (τον Κάστορα δηλαδή) απευθύνεται και επιγράφεται «περί των οχτώ λογισμών», περί γαστριμαργίας, πορνείας, φιλαργυρίας, οργής, λύπης, ακηδίας, κενοδοξίας και υπερηφάνειας. Οι λόγοι αυτοί είναι χρήσιμοι και ωφέλιμοι

όσο κανένας άλλος για κείνους που έχουν αναλάβει τον ασκητικό αγώνα... Και τρίτος μικρός λόγος διαβάστηκε... που διδάσκει τι είναι διάκριση και ότι η διάκριση είναι μεγαλύτερη απ' όλες τις αρετές, και από τι γεννιέται αυτή, και ότι κυρίως είναι ουράνια δωρεά κλπ.» Η Εκκλησία εορτάζει τη μνήμη του στις 29 Φεβρουαρίου, βραβεύοντάς τον με τιμές και εγκώμια.

Εισαγωγικά σχόλια

Ο άγιος Ιωάννης Κασσιανός, ο επικαλούμενος Ρωμαίος, ανήκει στη χορεία των ασκητικών συγγραφέων. Αφού μόνασε στα μοναστικά κέντρα της Αιγύπτου, έγινε μαθητής του αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου και αργότερα έκτισε μοναστήρι στη Μασσαλία, στο οποίο έγινε ηγούμενος. Έλαβε μέρος στις ακραίες αντιθέσεις μεταξύ Αυγουστίνου και Πελαγίου, υποστηρίζοντας την ορθόδοξη διδασκαλία, κατά την οποία απορρίπτεται εξίσου τόσο ο απόλυτος προορισμός του πρώτου, όσο και η αυτάρκεια της φύσεως του δευτέρου.

Ο άγιος Κασσιανός -του οποίου η μνήμη εορτάζεται στις 29 Φεβρουαρίου- έγραψε αρκετά έργα ασκητικά, από τα οποία οι έκδοτες της Φιλοκαλίας ξεχώρισαν το λόγο «περί των οκτώ της κακίας λογισμών», που απέστειλε στον επίσκοπο Κάστορα, και τον λόγο «περί διακρίσεως», που έστειλε στο ηγούμενο Λεόντιο. Τόσο ο ένας όσο και ο άλλος λόγος είναι πολύ ωφέλιμοι και στάζουν χάρη, κατά τον άγιο Νικόδημο. Πράγματι πρόκειται για συστηματική μελέτη των «οκτώ λογισμών της κακίας», όπου συμπυκνώνονται η εμπειρία των ασκητών αγίων που βίωσαν τις διάφορες φάσεις των ενεργημάτων των παθών αυτών.

Οι «λογισμοί» κατά βάθος αποτελούν τα θανάσιμα λεγόμενα πάθη, όταν, από την μη σωστή χρήση τους, σταδιακά γίνονται έξεις, αποκτούν δύναμη, στερεώνονται στην ψυχή, αναχωνεύονται με τη νοερή ουσία της και μεταβάλλονται σε «σκληρές ουσίες», κατά την έκφραση του αββά Ισαάκ του Σύρου.

Ο άγιος Κασσιανός προβαίνει στην ανάλυση των «λογισμών» αυτών, ακολουθώντας ορισμένους αγίους Πατέρες που διακρίνουν το πάθος της υπερηφάνειας σε υπερηφάνεια και κενοδοξία και αριθμούν τα θανάσιμα πάθη σε οκτώ, ενώ άλλοι θεωρούν την κενοδοξία ως μια ενέργεια της υπερηφάνειας και τα αριθμούν σε επτά, όπως έχει πλέον επικρατήσει στην Ορθόδοξη Εκκλησία.

Το περί παθών της ψυχής θέμα αγνοείται από πολλούς και τα πάθη θεωρούνται ως συμφυή με τη φύση της, ενώ πρόκειται για παραφυσικές καταστάσεις, η αφετηρία των οποίων είναι ο λογισμός. Και είναι καταπληκτικό το φαινόμενο, κατά το οποίο μια νοερή ουσία αγαθή, θεόπλαστη «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση Θεού», που είναι η ψυχή (μαζί με το σώμα), αποκτάει τα τυραννικά αυτά πάθη εξ αφορμής της σφαλερής χρήσεως της ελευθερίας της.

Φαίνεται περίεργο το γεγονός ότι τα θανάσιμα πάθη, (θανάσιμα γιατί πεθαίνει

πνευματικώς η ψυχή), σχηματίζονται σταδιακά από έννοιες. Όμως είναι γνωστό από την κλασσική φιλοσοφία, ότι είχε γίνει παραδεκτό, πως η συνήθεια, η έξη, δημιουργεί δεύτερη φύση. Σε τελευταία ανάλυση, τα διάφορα πάθη αποτελούν στερεωμένους λογισμούς, που έχουν επαναληφθεί και έχουν βιωθεί. Κλασσικό είναι το απόφθεγμα: «εκ του οράν τίκτεται το εράν». Η επανάληψη μιας σκέψεως, μιας ιδέας, μιας φαντασίας αποκτάει ανάλογη δύναμη, είτε πονηρή είναι είτε αγαθή.

Αλλά για τα αγαθά πάθη δεν γίνεται λόγος από τον άγιο Ιωάννη τον Κασσιανό. Στην υπόψη πραγματεία προβαίνει σε μια διεξοδική ανάλυση των αμαρτωλών παθών ως προς τη γένεσή τους και τη θεραπεία τους, ακολουθώντας την πνευματική και ασκητική παράδοση που θεμελιώνεται στις θείες Γραφές, στις οποίες συνεχώς παραπέμπει. Με τις λεπτές παρατηρήσεις του επάνω στα πάθη, προσφέρει πολύτιμη υπηρεσία στην Εκκλησία.

Η δεύτερη πραγματεία του «Περί διακρίσεως», είναι επίσης μια θαυμάσια έκθεση της σημασίας του χαρίσματος της διακρίσεως. Με αναφορές σε γεγονότα, σε γνώμες των αγίων Πατέρων και σε σχετικά χωρία των αγίων Γραφών, ο άγιος Κασσιανός θεμελιώνει την αναγκαιότητα της διακρίσεως για όλες τις εργασίες της πνευματικής ζωής.

Πρόκειται για μια χαρισματική λειτουργία της ψυχής, χωρίς την οποία όχι μόνον οι αρετές δεν είναι αρετές, αν δεν γίνονται με διάκριση, αλλά και όλες οι πνευματικές εργασίες πέφτουν στο κενό ή υπηρετούν τον εχθρό.

Η διάκριση είναι βέβαια χάρισμα, ως φωτισμός της ψυχής, που διακρίνει τις πλέον λεπτές πλευρές των πνευματικών προβλημάτων. Αλλά αν δεν υπάρχει το χάρισμα, μπορεί η σύνεση να προφυλάξει τον αγωνιζόμενο, σύνεση που συνίσταται στη μετριοπάθεια και την άγρυπνη ανάκριση των διαλογισμών η τη δυσπιστία στους οικείους λογισμούς, που οδηγεί στην ερώτηση των εμπείρων. Είναι η διδασκαλία περί μεσότητας, κατά την οποία εκκλίνει κανείς από τις υπερβολές και τις ελλείψεις. Γι' αυτό και ο Θεολόγος Γρηγόριος έλεγε• «Ορθοδοξείν έστι το αεί σχοινοβατείν». Πάντως εκείνο που σώζει πάντοτε, είναι η ταπείνωση.

Προς τον επίσκοπο Κάστορα περί των οχτώ λογισμών της κακίας.

Αφού πρωτύτερα συντάξαμε τον λόγο «περί διαμορφώσεως των Κοινοβίων», έχοντας το θάρρος στις προσευχές σου, επιχειρούμε πάλι να γράψομε για τους οχτώ λογισμούς της κακίας• της γαστριμαργίας, λέω, και πορνείας, φιλαργυρίας, οργής, λύπης, ακηδίας, κενοδοξίας και υπερηφάνειας.

1. Για την εγκράτεια της κοιλίας

Πρώτα θα κάνω λόγο για την εγκράτεια στα φαγητά, η οποία είναι αντίθετη της

γαστριμαργίας, και για τον τρόπο των νηστειών και την ποσότητα των φαγητών. Και αυτά, όχι από τον εαυτό μου, αλλά καθώς παραλάβαμε από τους αγίους Πατέρες. Εκείνοι λοιπόν, δεν έχουν παραδώσει ένα κανόνα νηστείας, ούτε ένα τρόπο της διατροφής, ούτε το ίδιο μέτρο, γιατί δεν έχουν όλοι την ίδια δύναμη, είτε λόγω ηλικίας, είτε ασθένειας, είτε καλύτερης συνήθειας του σώματος. Έχουν όμως παραδώσει σε όλους ένα σκοπό, να αποφεύγομε την αφθονία και να αποστρεφόμεστε το χορτασμό της κοιλιάς. Έχουν δει στην πράξη ότι είναι ωφελιμότερο και βοηθά στην καθαρότητα το να τρώει κανείς μία φορά την ημέρα από το να τρώει κάθε τρεις ή τέσσερις ή επτά ημέρες. Γιατί λένε, εκείνος που επεκτείνεται υπέρμετρα στη νηστεία, υπέρμετρα κατόπιν τρώει. Και από αυτό, άλλοτε εξαιτίας της υπερβολής της αποχής από την τροφή ατονεί το σώμα και γίνεται πιο απρόθυμο για τις πνευματικές εργασίες, και άλλοτε όταν γεμίσει από το βάρος των τροφών προκαλεί αμέλεια και εξασθένηση της ψυχής. Και πάλι οι άγιοι Πατέρες δοκίμασαν και είδαν ότι δεν είναι για όλους κατάλληλη η διατροφή με χόρτα, ούτε με όσπρια, ούτε όλοι μπορούν να τρέφονται μόνο με ξερό ψωμί. Και άλλος, καθώς είπαν, ενώ τρώει δύο λίτρες ψωμί, πεινά ακόμη, ενώ άλλος τρώει μία λίτρα ή εξ ουγγιές και χορταίνει. Σε όλους λοιπόν, όπως είπα, ένα κανόνα εγκράτειας έχουν παραδώσει, το να μην ξεγελιούνται με το χορτασμό της κοιλιάς, ούτε να παρασύρονται από την ηδονή του λάρυγγα. Γιατί δεν είναι μόνο η διαφορά της ποιότητας των τροφών, αλλά και η ποσότητα που ανάβει τα πυρωμένα βέλη της πορνείας. Γιατί με οποιαδήποτε τροφή όταν γεμίσει η κοιλιά, γεννά το σπόρο της διαφθοράς. Και πάλι δεν είναι μόνο η κραιπάλη του κρασιού που φέρνει μέθη στη διάνοια, αλλά και η αφθονία του νερού και κάθε τροφής η υπερβολική χρήση, τη ζαλίζει και φέρνει νύστα σ' αυτήν. Αιτία της καταστροφής των σοδομιτών δεν ήταν η κραιπάλη του κρασιού και των διαφόρων φαγητών, αλλά η αφθονία του άρτου, κατά τον προφήτη.

Η ασθένεια του σώματος δεν είναι αντίθετη με την καθαρότητα της καρδιάς, όταν δώσομε στο σώμα εκείνα που απαιτεί η ασθένεια, όχι ό,τι θέλει η ηδονή. Τις τροφές τις χρησιμοποιούμε τόσο ώστε να ζήσομε, όχι για να σκλαβωθούμε στις ορμές της επιθυμίας. Η μετρημένη και μέσα σε λογικά όρια τροφή βοηθά στην υγεία του σώματος, δεν αφαιρεί την αγιότητα. Ακριβής κανόνας εγκράτειας, όπως παρέδωσαν οι Πατέρες, είναι να σταματούμε να τρώμε πριν χορτάσομε. Και ο Απόστολος που είπε: «Μη φροντίζετε για τη σάρκα, πως να ικανοποιήσετε τις επιθυμίες της», δεν εμπόδισε την αναγκαία κυβέρνηση της ζωής, αλλά απαγόρευσε την φιλήδονη φροντίδα.

Άλλωστε, για την τέλεια καθαρότητα της ψυχής, δεν αρκεί μόνη η εγκράτεια στα φαγητά, αν δεν συντρέχουν και οι υπόλοιπες αρετές. Λοιπόν, η ταπείνωση με την υπακοή και την καταπόνηση του σώματος, ωφελούν πολύ. Η αποχή από τη

φιλαργυρία, όχι μόνον το να μην έχει κανείς χρήματα, αλλά και το να μην τα επιθυμεί, οδηγεί στην καθαρότητα της ψυχής. Η αποχή από την οργή, από τη λύπη, από την κενοδοξία, από την υπερηφάνεια, όλα αυτά προξενούν τη γενική καθαρότητα της ψυχής. Τη μερική καθαρότητα της ψυχής, μέσω της σωφροσύνης, ιδιαίτερα κατορθώνουν η νηστεία και η εγκράτεια. Γιατί είναι αδύνατον εκείνος που έχει γεμάτη την κοιλιά του, να κάνει νοερό πόλεμο εναντίον του πνεύματος της πορνείας. Ωστε λοιπόν πρώτος αγώνας μας ως είναι να συγκρατούμε την κοιλιά μας και να υποδουλώνουμε το σώμα. Όχι μόνο με νηστεία, αλλά και με αγρυπνία και κόπο και πνευματικά αναγνώσματα και με το να μαζεύουμε την καρδιά μας πάνω στο φόβο της κολάσεως και στον πόθο της βασιλείας των Ουρανών.

2. Περί του πνεύματος της πορνείας και της σαρκικής επιθυμίας

Δεύτερος αγώνας που έχουμε να κάνουμε είναι εναντίον του πνεύματος της πορνείας και της σαρκικής επιθυμίας, η οποία επιθυμία αρχίζει από τη μικρή ηλικία να ενοχλεί τον άνθρωπο. Ο αγώνας αυτός είναι μεγάλος και δύσκολος και έχει δύο μέτωπα. Γιατί ενώ τα άλλα ελαττώματα κάνουν τη μάχη μόνο μέσα στην ψυχή, ο σαρκικός πόλεμος είναι διπλός, και στην ψυχή και στο σώμα. Και γι' αυτό πρέπει να αναλάβουμε διπλό πόλεμο.

Γιατί δεν είναι αρκετή η σωματική νηστεία για να αποκτήσουμε την τέλεια σωφροσύνη και αληθινή αγνεία, αν δεν ακολουθεί και συντριβή καρδιάς και πυκνή προσευχή προς τον Θεό και συχνή μελέτη των Γραφών και κόπος και εργασία των χεριών, τα οποία μπορούν να αναστέλλουν τις ακατάστατες ορμές της ψυχής και να ανακαλούν την ψυχή από τις αισχρές φαντασίες. Προπάντων βοηθά η ταπείνωση της ψυχής, χωρίς την οποία ούτε την πορνεία, ούτε άλλο πάθος μπορεί κανείς να νικήσει. Πρώτα-πρώτα λοιπόν πρέπει με κάθε προσοχή να φυλάγει κανείς την καρδιά του από ρυπαρούς λογισμούς. Γιατί από την καρδιά βγαίνουν -όπως είπε ο Κύριος- διαλογισμοί πονηροί, φόννοι, μοιχείες, πορνείες και τα λοιπά. Και η νηστεία δεν έχει διαταχθεί μόνον για κακοπάθεια του σώματος, αλλά και για την προσοχή και νηφαλιότητα του νου, για να μη σκοτιστεί ο νους από την πολυφαγία και γίνει αδύνατος στην επιτήρηση των λογισμών. Πρέπει λοιπόν όχι μόνο στη σωματική νηστεία να βάζουμε όλη την επιμέλεια μας, αλλά και στην προσοχή των λογισμών και στην πνευματική μελέτη, χωρίς τα οποία είναι αδύνατο να ανέβουμε στο ύψος της αληθινής αγνείας και καθαρότητας. Πρέπει λοιπόν να καθαρίζουμε πρώτα, σύμφωνα με την εντολή του Κυρίου, το εσωτερικό του πιάτου και του ποτηριού, για να γίνει και το εξωτερικό τους καθαρό. Γι' αυτό ακριβώς, αν υπάρχει μέσα μας η φροντίδα να πολεμήσουμε νόμιμα και να στεφανωθούμε, αφού νικήσουμε το ακάθαρτο πνεύμα της πορνείας, να μην έχουμε θάρρος στη δική μας δύναμη και άσκηση, αλλά στη βοήθεια του Κυρίου μας και Θεού. Γιατί δεν παύει ο άνθρωπος

να πολεμείται από αυτό το πνεύμα, μέχρις ότου πιστέψει αληθινά ότι όχι με τη δική του επιμέλεια και το δικό του κόπο, αλλά με τη βοήθεια του Θεού ελευθερώνεται από αυτή την αρρώστια και ανεβαίνει στο ύψος της αγνείας. Και αυτό είναι υπόθεση πάνω από τη φύση• κατά κάποιο τρόπο υπερβαίνει το σώμα εκείνος που έχει υποτάξει τους ερεθισμούς της σάρκας και τις ηδονές της.

Και γι' αυτό είναι αδύνατον ο άνθρωπος (για να το πω έτσι) με τα δικά του φτερά να πετάξει προς το υψηλό και ουράνιο βραβείο της αγιοσύνης και να γίνει μιμητής των Αγγέλων, αν δεν τον σηκώσει η χάρη του Θεού από τη γη και τη λάσπη. Γιατί με καμιά άλλη αρετή οι άνθρωποι με τη σάρκα που φέρουν δεν εξομοιώνονται περισσότερο με τους αγγέλους, όσο με την αρετή της σωφροσύνης. Με την αρετή αυτή, ενώ βρίσκονται ακόμη στη γη, έχουν το πολίτευμα στους ουρανούς, κατά τον Απόστολο. Δείγμα του ότι αποκτήσαμε τελείως αυτή την αρετή είναι να μη προσηλώνεται η ψυχή κατά τον ύπνο σε καμιά εικόνα αισχρής φαντασίας. Γιατί αν και δεν λογαριάζεται ως αμαρτία αυτή η κίνηση στον ύπνο, είναι όμως γνώρισμα ότι η ψυχή είναι άρρωστη και δεν έχει ελευθερωθεί από το σαρκικό πάθος. Γι' αυτό τις αισχρές φαντασίες που μας έρχονται στον ύπνο, πρέπει να πιστεύουμε ότι είναι έλεγχος της προηγούμενης αμέλειας και της ασθένειας μας, αφού την κρυμμένη μέσα στα απόκρυφα της ψυχής μας νόσο την κάνει φανερή η ρεύση κατά την ανάπαυση του ύπνου. Γι' αυτό και ο Ιατρός των ψυχών μας, στα απόκρυφα της ψυχής έβαλε το φάρμακο, όπου γνώριζε ότι βρίσκονται και οι αιτίες της ασθένειας, λέγοντας- «Καθένας που βλέπει γυναίκα με σκοπό να την επιθυμήσει, έκανε κιόλας μοιχεία μαζί της μέσα στην καρδιά του». Δε διορθώνει τόσο τους περίεργους και πορνικούς οφθαλμούς, όσο την ψυχή που έχει την κατοικία της μέσα μας, η οποία κακώς μεταχειρίζεται τα μάτια τα οποία έδωσε ο Θεός για το καλό του ανθρώπου. Γι' αυτό και η σοφή Παροιμία δε λέει «Με κάθε τρόπο να προσέχεις τα μάτια σου», αλλά «Με κάθε τρόπο να προσέχεις την καρδιά σου». Έβαλε δηλαδή το φάρμακο της προσοχής στην καρδιά που μεταχειρίζεται τα μάτια για ό,τι θέλει.

Λοιπόν αυτή ας είναι η φρουρά και προφύλαξη της καρδιάς μας• όταν έρθει στο νου μας ενθύμηση γυναίκας που ξεφύτρωσε από διαβολική δολιότητα, είτε μητέρας ή αδελφής ή άλλων ευλαβών γυναικών, αμέσως να την διώξουμε από την καρδιά μας, μήπως επιμένοντας πολύ σ' αυτή την ενθύμηση, μας κυλήσει εκείνος που μας εξαπατά στο κακό, ο διάβολος, και μας ρίξει μέσα στον γκρεμό των αισχρών και βλαβερών σκέψεων. Αλλά και η εντολή που δόθηκε από το Θεό στον πρωτόπλαστο διατάζει, να συντρίβουμε το κεφάλι του φιδιού, δηλαδή την αρχή των βλαβερών λογισμών, μέσω των οποίων επιχειρεί αυτό να συρθεί μέσα στις ψυχές μας. Αλλιώς με το να παραδεχτούμε το κεφάλι, που είναι η αρχή του λογισμού, θα παραδεχτούμε και το υπόλοιπο σώμα του φιδιού, που είναι η συγκατάθεση στην

ηδονή, και αυτό θα κατακρημνίσει τη διάνοια μας στην παράνομη πράξη. Αλλά πρέπει κατά την Γραφή, κάθε πρωί να εξολοθρεύουμε όλους τους αμαρτωλούς της γης, δηλαδή με το φως της γνώσεως να διακρίνομε και να εξολοθρεύουμε τους αμαρτωλούς λογισμούς από τη γη, η οποία είναι η καρδιά μας, σύμφωνα με τη διδασκαλία του Κυρίου. Και όσο είναι ακόμη νήπια οι γιοι της Βαβυλώνας, δηλαδή οι πονηροί λογισμοί, να τους χτυπάμε στο έδαφος και να τους τσακίζομε πάνω στην πέτρα, η οποία πέτρα είναι ο Χριστός. Γιατί αν οι νήπιοι λογισμοί μεγαλώσουν και γίνουν άνδρες λόγω της συγκαταθέσεώς μας σ' αυτούς, τότε δεν θα νικηθούν χωρίς μεγάλο στεναγμό και κόπο.

Μετά τα όσα είπαμε από την Αγία Γραφή, καλό είναι να θυμηθούμε και λόγους αγίων Πατέρων. Είπε λοιπόν ο άγιος Βασίλειος, επίσκοπος Καισαρείας της Καππαδοκίας- «Και γυναίκα δε γνωρίζω και παρθένος δεν είμαι». Τόσο πολύ γνώριζε ότι το δώρο της παρθενίας δεν κατορθώνεται μόνο με αποχή από γυναίκα, όσο με την αγιοσύνη της ψυχής και την καθαρότητα, η οποία κατορθώνεται με το φόβο του Θεού. Λένε επίσης και τούτο οι Πατέρες, ότι δεν μπορούμε να αποκτήσομε τελείως την αρετή της αγνείας, αν δεν αποκτήσομε πρωτύτερα την αληθινή ταπεινοφροσύνη μέσα στην καρδιά μας. Ούτε μπορούμε να κριθούμε άξιοι ν' αποκτήσομε την αληθινή θεία γνώση, αν μέσα στα απόκρυφα της ψυχής έχει θρονιαστεί το πάθος της πορνείας. Θα δείξομε και από τον Απόστολο πόσο μεγάλο είναι το κατόρθωμα της σωφροσύνης, και αφού αναφέρομε μια φράση του μόνο, θα τελειώσομε: «Επιδιώκετε να έχετε ειρήνη με όλους και τον αγιασμό, που χωρίς αυτόν κανένας δεν θα δει τον Κύριο». Ότι αναφέρεται στο θέμα μας, είναι φανερό από εκείνο που λέει αμέσως παρακάτω: «Κανένας πόρνος και βέβηλος όπως ο Ησαύ».

Όσο λοιπόν ουράνιο και αγγελικό είναι το κατόρθωμα της αγιοσύνης, τόσο με βαρύτερες συνωμοσίες και δόλους πολεμείται από τους εχθρούς δαίμονες. Και γι' αυτό οφείλομε να φροντίζομε να έχομε όχι μόνον εγκράτεια σώματος, αλλά και συντριβή καρδιάς και πυκνές προσευχές με στεναγμούς, ώστε το καμίνι της σάρκας μας, το οποίο ο βασιλιάς της Βαβυλώνας ανάβει καθημερινά με τους ερεθισμούς της επιθυμίας, να το σβήσομε με τη δρόσο του Αγίου Πνεύματος. Εκτός από αυτά, μέγιστο όπλο για τον πόλεμο αυτό είναι η κατά Θεόν αγρυπνία. Γιατί όπως η προσοχή και η προφύλαξη της ημέρας ετοιμάζει τη νυχτερινή αγιοσύνη, έτσι η νυχτερινή κατά Θεόν αγρυπνία ετοιμάζει και διευκολύνει την ψυχή στην καθαρότητα της ημέρας.

3. Περί της φιλαργυρίας

Τρίτος είναι ο αγώνας εναντίον του πνεύματος της φιλαργυρίας, αγώνας ξένος και έξω από την ανθρώπινη φύση, που βρίσκει αφορμή την απιστία του μοναχού. Γιατί

οι ερεθισμοί των άλλων παθών, εννοώ του θυμού και της επιθυμίας, έχουν τις αφορμές από το σώμα, και κατά κάποιο τρόπο είναι έμφυτα και έχουν την αρχή από τη γέννηση. Γι' αυτό και χρειάζεται πολύς καιρός για να νικηθούν. Η αρρώστια όμως της φιλαργυρίας έρχεται από έξω και μπορεί ευκολότερα να κοπεί αν καταβάλει κανείς επιμέλεια και προσοχή. Αν όμως παραμεληθεί, γίνεται πιο καταστρεπτική από τα άλλα πάθη και δύσκολα φεύγει- γιατί είναι ρίζα όλων των κακών, κατά τον Απόστολο. Ας σκεφτούμε ως εξής: οι φυσικές κινήσεις του σώματος υπάρχουν όχι μόνο στα παιδιά, στα οποία κρίση του καλού και του κακού δεν υπάρχει ακόμα, αλλά και σ' αυτά τα νήπια που τρώνε γάλα, που δεν έχουν ούτε ίχνος ηδονής, δίνουν όμως σημάδι ότι έχουν εκ φύσεως κίνηση στη σάρκα τους. Επίσης και το κεντρί του θυμού παρατηρείται στα νήπια, όταν τα βλέπομε να διεγείρονται ζωνηρά εναντίον εκείνων που τα λύπησαν. Και αυτά δεν τα λέω για να κατηγορήσω τη φύση σαν αιτία της αμαρτίας• μη γένοιτο• αλλά για να δείξω ότι ο θυμός και η επιθυμία, αν και για καλό ενώθηκαν με τον άνθρωπο από το Δημιουργό και είναι κάπως από τα φυσικά προσόντα του σώματος, εξαιτίας της αμέλειας ξεπέφτουν σε πράξεις έξω από τη φύση. Γιατί η κίνηση του σώματος δόθηκε από το Δημιουργό για τη γέννηση απογόνων και την παράταση της ανθρωπότητας κατά διαδοχή και όχι για την πορνεία. Και ο θυμός έχει κατασπαρεί μέσα μας για τη σωτηρία μας, για να θυμώνομε εναντίον της κακίας και όχι να γινόμαστε θηρία εναντίον των ανθρώπων. Αν λοιπόν χρησιμοποιούμε για κακό το θυμό και την επιθυμία, δεν είναι η ανθρώπινη φύση αμαρτωλή ούτε θα κατηγορήσομε τον Πλάστη, όπως δεν κατηγορούμε εκείνον που έδωσε στον άλλον ένα σιδερένιο εργαλείο για μια αναγκαία και ωφέλιμη εργασία, και αυτός το χρησιμοποίησε σε φόνο.

Αυτά τα είπαμε για να φανερώσομε ότι το πάθος της φιλαργυρίας δεν προέρχεται από τη φύση, αλλά μόνο από πολύ κακή και διεφθαρμένη διάθεση. Γιατί η αρρώστια αυτή της φιλαργυρίας, όταν βρει στην αρχή της αποταγής χλιαρή και άπιστη την ψυχή, της υποβάλλει δίκαιες τάχα και ευλογοφανείς προφάσεις για να κατακρατήσει μερικά από εκείνα που έχει. Σου λέει ότι θα έχει μακροχρόνια γηρατειά και ασθένεια και ότι εκείνα που δίνει για τις ανάγκες το κοινόβιο δεν είναι αρκετά όχι για άρρωστο, αλλά ούτε για υγιή, και ότι εδώ δεν φροντίζουν όπως χρειάζεται τους αρρώστους, αλλά με πολλή αμέλεια, και αν δεν έχει κρύψει χρυσάφι, θα πεθάνει άθλια. Τελευταία του υποβάλλει τη σκέψη, ότι ούτε στο μοναστήρι μπορεί να μείνει πολύ, λόγω της βαριάς εργασίας και της αυστηρότητας του ηγουμένου. Και όταν παραπλανήσει τη διάνοια με τέτοιες σκέψεις, για να αποκτήσει έστω και ένα δηνάριο, τότε τον καταφέρνει και εργασία του χεριού να μάθει κρυφά από τον ηγούμενο, από την οποία θα μπορέσει να αυξήσει το χρήμα που τόσο επιθυμεί. Και παραπέρα τον εξαπατά τον άθλιο με κρυφές ελπίδες και του ψιθυρίζει το κέρδος που θα έχει από την εργασία του και

την ανάπαυση και αμεριμνησία που θα αποκτήσει. Και αφού παραδοθεί ολόκληρος στη σκέψη του κέρδους, κανένα άλλο κακό δεν προσέχει- ούτε την παράφορα της οργής αν του συμβεί καμιά ζημιά, ούτε το σκοτάδι της λύπης αν δεν πετύχει το κέρδος, αλλά όπως σε άλλους γίνεται θεός η κοιλιά τους, έτσι και σ' αυτόν γίνεται θεός ο χρυσός.

Γι' αυτό ο μακάριος Απόστολος γνωρίζοντάς τα αυτά, όχι μόνο ρίζα όλων των κακών ονόμασε τη φιλαργυρία, αλλά και ειδωλολατρία την είπε. Ας δούμε λοιπόν σε πόση κακία η αρρώστια αυτή σέρνει τον άνθρωπο, ώστε να τον ρίξει και στην ειδωλολατρία, γιατί αφού απομακρύνει ο φιλάργυρος το νου του από την αγάπη του Θεού, αγαπά είδωλα, δηλ. ανάγλυφες εικόνες ανθρώπων που είναι χαραγμένες πάνω στα νομίσματα. Με τέτοιους λογισμούς λοιπόν αφού σκοτισθεί ο μοναχός και προχωρήσει στο χειρότερο, δεν μπορεί να έχει διόλου υπακοή, αλλά αγανακτεί, νομίζει ότι πάσχει άδικα, και για την κάθε εργασία γογγύζει, αντιλέγει και χωρίς διόλου ευλάβεια σαν άλογο σκληρότατο βαδίζει στο γκρεμό. Ούτε στην καθημερινή τροφή αρκείται, και διαμαρτύρεται ότι δεν μπορεί να υποφέρει μέχρι τέλος. Και λέει ότι ο Θεός δεν είναι μόνο εκεί, ούτε ότι εκεί αποκλειστικά βρίσκεται η σωτηρία του, και ότι αν δεν φύγει από το μοναστήρι εκείνο, θα χαθεί. Και έτσι έχοντας για συνεργό της διεφθαρμένης γνώμης του τα χρήματα που φυλάει, τα αισθάνεται σαν φτερά και με αυτά μελετά να φύγει από το μοναστήρι. Και λοιπόν απαντά υπερήφανα και άγρια σε όλες τις εντολές που του δίνουν, και νομίζοντας τον εαυτό του ξένο και εξωμερίτη, αν δει στο μοναστήρι ότι κάτι έχει ανάγκη να διορθωθεί, αμελεί και περιφρονεί και κατηγορεί όλα όσα γίνονται. Έπειτα ζητάει προφάσεις για να οργιστεί και να λυπηθεί, για να μην τον νομίσουν επιπόλαιο και ότι φεύγει από το μοναστήρι χωρίς αιτία. Κι αν μπορέσει με κρυφομιλήματα και μάταια λόγια να εξαπατήσει και άλλον και να τον βγάλει από το μοναστήρι, κι αυτό το κάνει, για να έχει και συνεργό. Έτσι λοιπόν με το να ανάβει από τη φωτιά των χρημάτων του ο φιλάργυρος, ποτέ δεν μπορεί να ησυχάσει στο μοναστήρι του ούτε να ζήσει κάτω από κανόνα. Κι όταν ο διάβολος σαν λύκος τον αρπάξει από την μάνδρα και τον ξεχωρίσει από το ποίμνιο και τον πάρει για να τον φάει, τότε τον φέρνει στο σημείο, τα έργα που βαριόταν να κάνει τις ορισμένες ώρες στο κοινόβιο, αυτά να τα κάνει στο κελί του μέρα και νύχτα με μεγάλη προθυμία. Και ούτε τις συνήθειες των προσευχών, ούτε τις νηστείες, ούτε τον κανόνα των αγρυπνιών επιτρέπει να τηρεί, αλλά αφού τον δέσει με τη μανία της φιλαργυρίας, όλη του την προθυμία τον πείθει να την δείξει στο εργόχειρο του.

Είναι τρεις τρόποι αυτής της αρρώστιας, τους οποίους εξίσου απαγορεύουν οι θείες Γραφές και οι διδασκαλίες των Πατέρων. Ένας είναι που κάνει όσους ήταν φτωχοί, να προσπαθούν εκείνα που δεν είχαν στον κόσμο να τα αποκτήσουν τώρα. Άλλος είναι που κάνει να μετανοούν όσοι αρνήθηκαν μια φορά τα χρήματα όταν

έγιναν μοναχοί και τους βάζει να ζητούν εκείνα που πρόσφεραν στο Θεό. Τρίτος είναι αυτός, ο οποίος αφού από την αρχή δέσει το μοναχό με απιστία και χλιαρότητα, δεν του επιτρέπει να απαλλαγεί τελείως από τις κοσμικές ασχολίες, με το να του υποβάλλει φόβο της φτώχειας και απιστία στην πρόνοια του Θεού, και να τον κάνει παραβάτη των υποσχέσεων του που έδωσε, όταν αρνήθηκε τον κόσμο. Τα παραδείγματα αυτών των τριών τρόπων βρήκαμε ότι κατακρίνονται στην Αγία Γραφή. Έτσι επειδή επιθύμησε να αποκτήσει χρήματα που δεν είχε πρωτύτερα, δεν πέτυχε την προφητική χάρη, την οποία ο διδάσκαλος ήθελε να του αφήσει ως κληρονομιά. Και αντί ευλογία, κληρονόμησε αιώνια λέπρα με την κατάρα του Προφήτη. Και ο Ιούδας που θέλησε να πάρει χρήματα, τα οποία είχε εγκαταλείψει προηγουμένως, αφού ακολούθησε το Χριστό, όχι μόνον γλύστρησε στην προδοσία του Κυρίου και χωρίστηκε από τον χορό των Αποστόλων, αλλά και τη ζωή του τελείωσε με βίαιο θάνατο. Ο Ανανίας και η Σαπφείρα, με το να φυλάξουν μερικά από εκείνα που είχαν, τιμωρούνται με θάνατο από το αποστολικό στόμα. Ο μέγας Μωυσής στο Δευτερονόμιο παραγγέλλει με μυστικό τρόπο σ' εκείνους που υπόσχονται να αποταχθούν και να φύγουν από τον κόσμο και από φόβο απιστίας πάλι κρατιούνται από τα γήινα πράγματα: «Αν είναι κανείς φοβιτσιάρης και δειλός να μη βγει στον πόλεμο, αλλά να πάει στο σπίτι του και να καθήσει, μη τυχόν κάνει και τους αδελφούς του να φοβηθούν και αυτοί».

Υπάρχει άλλη πιο σίγουρη και καθαρή μαρτυρία; Δεν μαθαίνουμε απ' αυτά ότι εκείνοι που απαρνούνται τον κόσμο, πρέπει τελείως να τα απαρνούνται όλα κι έτσι να βγαίνουν στον πόλεμο, και όχι με το να κάνουν αρχή νωθρή και διεφθαρμένη, να απομακρύνουν τους άλλους από την ευαγγελική τελειότητα και να τους φέρνουν σε δειλία; Αυτό που λέει καλώς η θεία Γραφή• «Φέρνει μακαριότητα πιο πολύ το να δίνεις παρά το να παίρνεις», το ερμηνεύουν κακώς, καθώς βιάζονται προς εξαπάτηση τους και προς την επιθυμία της φιλαργυρίας, παρεξηγώντας την έννοια του ρητού και τη διδασκαλία του Κυρίου που λέει: «Αν θέλεις να είσαι τέλειος, πήγαινε, πούλησε τα υπάρχοντά σου και δώστα στους φτωχούς και θ' αποκτήσεις θησαυρό στον ουρανό, και έλα ακολούθησέ με». Και έτσι συμπεραίνουν ότι από την ακτημοσύνη είναι ανώτερο το να εξουσιάζουν τον πλούτο τους και από αυτόν να δίνουν σε όσους έχουν ανάγκη.

Ας μάθουν αυτοί ότι δεν απαρνήθηκαν ακόμα τον κόσμο, ούτε έφτασαν τη μοναχική τελειότητα, αφού ντρέπονται να γίνουν φτωχοί για χάρη του Χριστού σαν τον Απόστολο Παύλο και με την εργασία των χεριών τους να συντηρούν και τον εαυτό τους και να εξυπηρετούν και όσους έχουν ανάγκη και με έργα να εκπληρώσουν την μοναχική υπόσχεση και να δοξαστούν μαζί με τον Απόστολο. Και αφού διασκορπίσουν τον παλιό πλούτο, να αγωνίζονται μαζί με τον Παύλο με πείνα και δίψα, με κρύο και γύμνια τον καλό αγώνα. Γιατί αν γνώριζε ο Απόστολος ότι ο

παλιός του πλούτος ήταν πιο χρήσιμος για την τελειοποίηση του άνθρωπου, δεν θα τον περιφρονούσε, αφού ήταν και διακεκριμένος Ρωμαίος πολίτης. Αλλά και οι χριστιανοί των Ιεροσολύμων πουλούσαν τα σπίτια και τα χωράφια τους και έβαζαν το αντίτιμο καταγής κοντά στα πόδια των Αποστόλων.

Δεν θα το έκαναν αυτό αν γνώριζαν ότι οι Απόστολοι θεωρούσαν καλύτερο να τρέφονται από τα δικά τους χρήματα και όχι από τον προσωπικό τους κόπο και από τις προσφορές των εθνικών. Ακόμα πιο καθαρά διδάσκει γι' αυτά ο Απόστολος Παύλος μ' εκείνα που γράφει προς τους Ρωμαίους: «Τώρα πηγαίνω στην Ιερουσαλήμ για να διακονήσω τους αγίους... Το θέλησαν να τους βοηθήσουν, αλλά ήταν και οφειλέτες τους». Και ο ίδιος, καθώς ήταν σε δεσμά και φυλακές πολλές φορές και ταλαιπωρημένος από την οδοιπορία, πράγμα πού τον εμπόδιζε να εργάζεται όπως συνήθιζε με τα χέρια του για να προμηθεύεται τα αναγκαία, διδάσκει ότι αυτά τα πήρε από τους αδελφούς που ήρθαν από τη Μακεδονία, λέγοντας• «Το υστέρημά μου το συμπλήρωσαν οι αδελφοί που ήρθαν από τη Μακεδονία». Και προς τους Φιλιππησίους γράφει: «Ξέρετε και σεις, Φιλιππήσιοι, ότι αφού αναχώρησα από τη Μακεδονία, καμία άλλη εκκλησία δε με βοήθησε, παρά μόνο σεις, γιατί και στη Θεσσαλονίκη και μια και δύο φορές μου στείλατε τα αναγκαία». Ας είναι λοιπόν και αυτοί κατά τη γνώμη των φιλάργυρων πιο ευτυχείς από τον Απόστολο επειδή από τα υπάρχοντα τους του χορήγησαν τα αναγκαία. Αλλά δεν θα φτάσει κανείς σε μια τόσο μεγάλη ανοησία, να το πει αυτό. Αν λοιπόν θέλομε να ακολουθήσομε την ευαγγελική εντολή και όλη εκείνη την Εκκλησία τη θεμελιωμένη από την αρχή πάνω στους Αποστόλους, να μη στηριζόμαστε στις υποκειμενικές γνώμες μας, ούτε όσα έχουν καλά ειπωθεί να τα εξηγήσομε άσχημα. Αλλά, αφού πετάξομε μακριά τη χλιαρή και άπιστη γνώμη μας, να εντυπώσομε καλά στο νου μας την ακρίβεια του Ευαγγελίου.

Έτσι θα μπορέσομε να ακολουθήσομε και τα ίχνη των Πατέρων και ποτέ να μην απομακρυνθούμε από την προσοχή και επιμέλεια του κοινοβίου και τον κόσμο τούτο να τον απαρνηθούμε αληθινά. Καλό είναι λοιπόν και εδώ να θυμηθούμε τον λόγο κάποιου Αγίου. Ο άγιος Βασίλειος, λοιπόν, ο επίσκοπος Καισαρείας της Καππαδοκίας, σε κάποιο συγκλητικό που απαρνήθηκε με χλιαρότητα τον κόσμο και κράτησε μερικά από τα χρήματά του, λέγεται ότι του είπε ένα τέτοιο λόγο: «Και τον συγκλητικό έχασες και μοναχός δεν έγινες». Πρέπει λοιπόν με κάθε επιμέλεια να ξεριζώνομε από την ψυχή μας τη ρίζα όλων των κακών, που είναι η φιλαργυρία, γνωρίζοντας καλά ότι όταν μεγαλώνει η ρίζα, εύκολα φυτρώνουν τα κλαδιά. Αλλά την αρετή αυτή είναι δύσκολο να την κατορθώσομε αν δεν μένομε σε κοινόβιο• γιατί στο κοινόβιο δεν έχομε φροντίδα ούτε για τις απαραίτητες ανάγκες μας. Έχοντας εμπρός στα μάτια μας την καταδίκη του Ανανία και της Σαφείρας, να μας πιάνει φρίκη αν θέλομε να αφήσομε τίποτε στα χέρια μας από την παλιά

περιουσία μας. Επίσης ας φοβηθούμε το παράδειγμα του Γιεζή, ο οποίος εξαιτίας της φιλαργυρίας του παραδόθηκε σε αιώνια λέπρα, κι ας φυλαχτούμε μήπως μαζέψουμε για τους εαυτούς μας χρήματα τα οποία ούτε στον κόσμο τα είχαμε.

Κι ακόμη έχοντας στο νου μας το κρέμασμα του Ιούδα, ας φοβηθούμε να πάρουμε πίσω κάτι από εκείνα που καταφρονήσαμε όταν γίναμε μοναχοί. Πάνω απ' όλα, ας έχουμε πάντοτε εμπρός μας την αδηλότητα του θανάτου, μήπως σε ώρα που δεν περιμένουμε έρθει ο Κύριος μας και βρει λερωμένη τη συνείδηση μας από φιλαργυρία και μας πει εκείνα που είπε στο Ευαγγέλιο προς τον πλούσιο εκείνο: «Ανόητε, αυτή τη νύχτα απαιτούν από σένα την ψυχή σου σε ποιόν θα πάνε αυτά που ετοίμασες;»

4. Περί της οργής

Τέταρτος αγώνας είναι εμπρός μας εναντίον του πνεύματος της οργής• και είναι ανάγκη, με τη βοήθεια του Θεού, το θανατηφόρο δηλητήριο της οργής να το κόψουμε από το βάθος της καρδιάς μας. Γιατί όσο το πονηρό τούτο πνεύμα κάθεται στην καρδιά μας και τυφλώνει με τις σκοτεινές αναταραχές τα μάτια της καρδιάς μας, ούτε το συμφέρον της ψυχής μας μπορούμε να διακρίνουμε, ούτε να φτάσουμε ποτέ την πνευματική γνώση, ούτε την τελειότητα αγαθής σκέψεως να πάρουμε στην κατοχή μας, ούτε να γίνουμε μέτοχοι της αληθινής πνευματικής ζωής, ούτε το θείο και αληθινό φως μπορεί να δεχτεί ο νους μας• γιατί λέει η Γραφή: «Ταράχθηκαν τα μάτια μου από το θυμό». Ούτε θα γίνουμε μέτοχοι της θείας σοφίας, και αν ακόμη οι άλλοι μας νομίζουν για πολύ σοφούς, γιατί είναι γραμμένο: «Στον κόρφο των ανοήτων αναπαύεται ο θυμός». Αλλά ούτε και τις σωτήριες σκέψεις της διακρίσεως μπορούμε να αποκτήσουμε και αν ακόμη οι άνθρωποι μας νομίζουν για φρόνιμους, γιατί είναι γραμμένο: «Η οργή καταστρέφει και τους φρόνιμους». Αλλά ούτε θα μπορέσουμε να αποδώσουμε το δίκαιο με προσεκτική και νηφάλια καρδιά, καθώς είναι γραμμένο: «Ο θυμός του ανθρώπου δεν πραγματοποιεί τη δικαιοσύνη του Θεού» • ούτε την κοσμιότητα και σεμνότητα που όλοι οι άνθρωποι την επαινούν μπορούμε να αποκτήσουμε, γιατί είναι γραμμένο: «Άνθρωπος που θυμώνει δεν είναι κόσμιος».

Όποιος λοιπόν θέλει να φτάσει την τελειότητα και επιθυμεί να αγωνιστεί νόμιμα τον πνευματικό αγώνα, ας είναι ξένος από το ελάττωμα της οργής και του θυμού, και ας ακούει τι παραγγέλλει το σκεύος της εκλογής, ο Απ. Παύλος: «Κάθε έχθρα και οργή και θυμός και κραυγή και βλασφημία, ας φύγει από σάς μαζί με κάθε κακία». Λέγοντας τη λέξη «κάθε», δε μας άφησε καμία πρόφαση θυμού ούτε σαν αναγκαία, ούτε σαν εύλογη. Εκείνος λοιπόν που θέλει να διορθώσει τον αδελφό του όταν αμαρτάνει ή να του βάλει επιτίμιο, ας φροντίζει να παραμένει ατάραχος, μήπως θέλοντας να θεραπεύσει άλλον, αρρωστήσει ο ίδιος και ακούσει τα

ευαγγελικά λόγια: «Ιατρέ, θεράπευσε πρώτα τον εαυτό σου». Και πάλι: «Γιατί βλέπεις το άχυρο στο μάτι του αδελφού σου και δεν παρατηρείς το δοκάρι μέσα στο δικό σου μάτι;» Γιατί αν από οποιαδήποτε αιτία η κίνηση της οργής θερμανθεί πολύ, τυφλώνει τα μάτια της ψυχής και δεν την αφήνει να δει τον ήλιο της δικαιοσύνης. Όπως εκείνος που βάζει πάνω στα μάτια του χρυσά καλύμματα ή μολύβδινα, εμποδίζει εξίσου την δράση και καμιά διαφορά δεν προκαλεί στη τύφλωση η αξία του χρυσού, έτσι από οποιαδήποτε αιτία, εύλογη δήθεν ή παράλογη, και αν ανάψει η οργή, σκοτιάζεται η πνευματική δράση.

Τότε μόνο χρησιμοποιούμε κατά φύση το θυμό, όταν τον στρέφουμε εναντίον των εμπαθών και φιλήδονων λογισμών. Έτσι διδάσκει και ο προφήτης: «Να οργίζεστε και να μην αμαρτάνετε»• δηλαδή να οργίζεστε κατά των παθών σας και των πονηρών λογισμών, και μην αμαρτάνετε εκτελώντας όσα αυτοί σας υπαγορεύουν. Κι αυτό θέλει να πει και η συνέχεια: «Διά όσα λέτε μέσα στις καρδιές σας, πάνω στο κρεβάτι σας να κατανύγεστε», δηλαδή όταν έρθουν στην καρδιά σας οι πονηροί λογισμοί, αφού τους διώξετε με την οργή, τότε ευρισκόμενοι στην ησυχία της ψυχής σαν σε κάποιο κρεβάτι, μετανοείτε με κατάνυξη. Συμφωνεί σ' αυτό και ο μακάριος Παύλος, που ανέφερε αυτόν το στίχο και πρόσθεσε: «Ο ήλιος να μη βασιλεύει αφήνοντας σας θυμωμένους, ούτε να δίνετε τόπο στο διάβολο», δηλ. μη διαθέτετε έτσι τον Κύριο Ιησού, τον Ήλιο της δικαιοσύνης, παροργίζοντάς Τον με τη συγκατάθεση σας στους κακούς λογισμούς, ώστε να δύει στις καρδιές σας και να φεύγει, για να μη βρίσκει τόπο ο διάβολος με την αναχώρηση του Χριστού. Δι' αυτόν τον ήλιο λέει και ο Θεός δια μέσου του προφήτη: «Θ' ανατείλει ο ήλιος της δικαιοσύνης και τα φτερά του θα φέρουν τη θεραπεία». Αν πάλι εννοήσουμε το ρητό κατά γράμμα, ούτε μέχρι τη δύση του ηλίου δεν μας επιτρέπεται να διατηρούμε την οργή.

Τι λοιπόν θα πούμε γι' αυτά, εμείς όπου από αγριότητα και μανία της εμπαθούς ψυχικής καταστάσεως μας, όχι μόνο μέχρι τη δύση του ηλίου διατηρούμε την οργή, αλλά και για πολλές ημέρες την κρατάμε; Και δε μιλάμε εκφράζοντας την οργή με λόγια, αλλά με τη σιωπή μεταξύ μας αυξάνομε το δηλητήριο της μνησικακίας για ψυχική καταστροφή μας. Και δεν γνωρίζομε ότι πρέπει όχι μόνο να απέχομε από την ενεργητική οργή, αλλά και από την κατά διάνοια, για να μη σκοτεινιάσει ο νους μας από το σκοτάδι της μνησικακίας και ξεπέσει από το φως της πνευματικής γνώσεως και της διακρίσεως, και στερηθεί την κατοίκηση μέσα του του Αγίου Πνεύματος. Δι' αυτό και ο Κύριος στα Ευαγγέλια παραγγέλλει να αφήνομε το δώρο μας στο θυσιαστήριο και να μονιάζομε πρώτα με τον αδελφό μας, γιατί δεν είναι δυνατό να γίνει ευπρόσδεκτο, αν διατηρούμε μέσα μας θυμό και μνησικακία. Αλλά και ο Απόστολος το ίδιο μας διδάσκει, λέγοντας: «Να προσεύχεστε αδιάλειπτα», και «σε κάθε τόπο να υψώνετε σε προσευχή όσια χέρια,

χωρίς οργή και λογισμούς απιστίας». Δεν μένει λοιπόν, παρά ή να μην προσευχόμαστε ποτέ, οπότε είμαστε υπεύθυνοι στην αποστολική παραγγελία, ή να φροντίζουμε να τηρούμε τη διαταγή και να προσευχόμαστε χωρίς οργή και μνησικακία.

Και επειδή πολλές φορές αν λυπηθούν ή ταραχθούν οι αδελφοί, αδιαφορούμε λέγοντας ότι δεν λυπήθηκαν εξαιτίας μας, ο Ιατρός των ψυχών, θέλοντας να ξεριζώσει τις προφάσεις, παραγγέλλει να αφήσουμε το δώρο και να συνδιαλλαγούμε όχι μόνο αν είμαστε εμείς λυπημένοι κατά του αδελφού μας, αλλά και αν αυτός είναι λυπημένος εναντίον μας δίκαια ή άδικα, να τον θεραπεύουμε δίνοντας εξηγήσεις, και τότε να προσφέρουμε το δώρο μας. Αλλά γιατί να διατρίβομε πολύ στα ευαγγελικά παραγγέλματα αφού και από τον παλιό νόμο μπορούμε να μάθουμε, ο οποίος αν και θεωρείται πιο συγκαταβατικός, λέει: «Μη νιώσεις μέσα σου μίσος για τον αδελφό σου», και άλλου λέει: «Ο δρόμος του μνησικάκου οδηγεί στο θάνατο». Και εδώ όχι μόνον την ενεργητική μνησικακία τιμωρεί, αλλά και την κατά διάνοια.

Πρέπει λοιπόν, σύμφωνα με τους θείους νόμους, να αγωνιζόμαστε με όλη τη δύναμη μας εναντίον του πνεύματος της οργής και της αρρώστιας που έχουμε μέσα μας • και όχι, επειδή στρέφουμε το θυμό εναντίον των ανθρώπων, να επιδιώκουμε την ερημία και την απομόνωση, γιατί δήθεν εκεί δεν υπάρχουν αφορμές να μας παρακινούν στην οργή, και στη μόνωση θα κατορθώσουμε εύκολα την αρετή της μακροθυμίας. Επειδή είμαστε υπερήφανοι και δεν θέλουμε να κατηγορούμε τον εαυτό μας και να αποδίδουμε στη δική μας αμέλεια τις αφορμές της ταραχής, επιθυμούμε να χωριστούμε από τους αδελφούς μας. Ενόσω λοιπόν αποδίδουμε στους άλλους τις αφορμές της ασθένειας μας, είναι αδύνατο να φτάσουμε την τελειότητα της μακροθυμίας.

Το κυριότερο λοιπόν μέρος της διορθώσεως μας και της ειρήνης μας δεν κατορθώνεται από τη μακροθυμία των άλλων απέναντι μας αλλά από τη δική μας ανεξικακία προς τους άλλους. Όταν όμως, αποφεύγοντας τον αγώνα της μακροθυμίας, επιδιώκουμε την έρημο και τη μόνωση, τότε, όσα πάθη φέρνομε αθεράπευτα εκεί, είναι κρυμμένα μέσα μας και δεν χάθηκαν. Επειδή η ερημία και η αναχώρηση σε όσους δεν έχουν απαλλαγεί από τα πάθη τους, ξέρει όχι μόνο να τα διατηρεί, αλλά και να τα σκεπάζει • και ούτε επιτρέπει να αισθάνονται σε ποιο πάθος νικιούνται. Απεναντίας η έρημος υποβάλλει σ' αυτούς να φαντάζονται ότι απόκτησαν αρετή και τους πείθει να πιστεύουν ότι κατόρθωσαν τη μακροθυμία και την ταπείνωση, όσο δεν είναι παρών κάποιος που να τους ερεθίζει και να τους φέρνει σε δοκιμασία. Και όταν τύχει αφορμή θυμού που τους προκαλεί και τους δοκιμάζει, αμέσως τα πάθη που βρίσκονται μέσα αποθηκευμένα και λανθάνοντα,

σαν άλογα χωρίς χαλινάρι ξεπηδούν από τον τόπο που ησύχαζαν, θρεμμένα από την μακρά ησυχία και αργία, και με μεγαλύτερη σφοδρότητα και αγριότητα σύρουν στον όλεθρο τον άνθρωπο που κάθεται πάνω σ' αυτά. Γιατί περισσότερο εξαγριώνονται τα πάθη όταν στερούνται τη δοκιμασία που προέρχεται από τους ανθρώπους.

Και αυτήν ακόμη τη σκιά της υπομονής και μακροθυμίας, την οποία φαινομενικά νομίζουμε, όταν ήμαστε μαζί με τους αδελφούς, ότι είχαμε, τη χάνουμε από την αμέλεια της εκγυμνάσεως και της απομονώσεως. Όπως τα φαρμακερά φίδια στην ερημιά που ησυχάζουν στη φωλιά τους, τότε δείχνουν τη μανία τους, όταν τα πλησιάζει κανείς, έτσι και οι εμπαιθείς άνθρωποι που ησυχάζουν όχι λόγω της αρετής, αλλά αναγκαστικά εξαιτίας της ερημιάς, τότε χύνουν το δηλητήριο τους, όταν αρπάξουν κάποιον που τους πλησιάζει και τους ερεθίζει. Και γι' αυτό πρέπει εκείνοι που επιζητούν την τελειότητα της πραότητας, να φροντίζουν όσο μπορούν περισσότερο, όχι μόνο εναντίον των ανθρώπων να μην οργίζονται, αλλά ούτε και εναντίον των ζώων, ούτε κατά των άψυχων. Γιατί θυμούμαι, όταν ήμουν στην έρημο θύμωσα εναντίον καλαμιού που δεν μου άρεσε το πάχος ή η λεπτότητά του. Επίσης θύμωσα και εναντίον ξύλου που δεν μπόρεσα να το κόψω αμέσως. Επίσης και εναντίον πέτρας από εκείνες που βγάζουν φωτιά, όταν προσπάθησα να βγάλω φωτιά και δεν έβγαλε γρήγορα. Έτσι είχε δυναμώσει η οργή, ώστε να στρέφεται και κατά των αναίσθητων πραγμάτων.

Αν λοιπόν επιθυμούμε να επιτύχομε το μακαρισμό του Κυρίου, όχι μόνον την ενεργητική οργή, όπως είπαμε, αλλά και την κατά διάνοια πρέπει να εμποδίσουμε. Γιατί δεν ωφελεί τόσο πολύ να συγκρατούμε το στόμα μας στον καιρό του θυμού να μη λέει λόγια μανιασμένα, όσο να καθαρίζουμε την καρδιά μας από τη μνησικακία και να μη στριφογυρίζουμε μέσα στο μυαλό μας πονηρούς λογισμούς εναντίον του αδελφού. Γιατί η ευαγγελική διδασκαλία παραγγέλλει να κόβομε τις ρίζες των αμαρτημάτων, παρά τους καρπούς• επειδή όταν κοπεί η ρίζα του θυμού από την καρδιά, ούτε μίσος ούτε φθόνος προχωρεί σε έργο. Όποιος μισεί τον αδελφό του, έχει ονομαστεί ανθρωποκτόνος•, που φονεύει αυτόν με τη διάθεση του μίσους κατά διάνοια, αυτού το αίμα δεν το βλέπουν οι άνθρωποι, αφού δεν χύθηκε με χτύπημα ξίφους, αλλά ότι κατά διάνοια και κατά διάθεση φονεύτηκε, το βλέπει ο Θεός, ο οποίος όχι μόνο για τις πράξεις, αλλά και για τους λογισμούς και τις προαιρέσεις αποδίδει στον καθένα στεφάνια ή τιμωρίες, καθώς λέει ο ίδιος δια μέσου του προφήτη: «Ίδού, έρχομαι για να συγκεντρώσω τα έργα και τις σκέψεις τους». Και πάλι, ο Απόστολος λέει: «Όταν οι λογισμοί τους κατηγορούν αναμεταξύ τους ή και απολογούνται, κατά την ημέρα που ο Θεός θα κρίνει τα κρυφά έργα των ανθρώπων». Αυτός ο ίδιος ο Κύριος διδάσκει να αποβάλομε κάθε οργή και λέει στα Ευαγγέλια: «Όποιος οργίζεται κατά του αδελφού του, θα είναι ένοχος στο

δικαστήριο». Τα ακριβή αντίγραφα (του Ευαγγελίου) έτσι περιέχουν αυτό το χωρίο. Γιατί η λέξη «εική» δηλ. χωρίς λόγο, είναι μεταγενέστερη προσθήκη, κι αυτό είναι φανερό και από το πνεύμα της Γραφής. Επειδή το θέλημα του Κυρίου είναι να κόβομε με κάθε τρόπο τη ρίζα και το σπινθήρα της οργής και να μην κρατάμε καμιά πρόφαση οργής- μήπως θυμώνοντας στην αρχή εύλογα τάχα, ύστερα πέσομε στη μανία του παράλογου θυμού.

Η τέλεια θεραπεία της ασθένειας της οργής είναι αυτή: να πιστέψομε ότι ούτε για δίκαιες ούτε για άδικες αφορμές επιτρέπεται ποτέ να θυμώνομε. Επειδή όταν η οργή σκοτίσει τη διάνοια, ούτε διάκριση, ούτε σωστή σκέψη, ούτε δικαιοσύνη θα βρεθεί μέσα μας, ούτε και ναός του Αγίου Πνεύματος μπορεί να γίνει η ψυχή μας, αλλά θα μας κατακυριεύσει το πνεύμα της οργής σκοτίζοντας τη διάνοια μας. Τελευταίο απ' όλα, πρέπει να έχομε εμπρός στα μάτια μας κάθε ημέρα, την αβεβαιότητα της ώρας του θανάτου μας, κι έτσι να φυλαγόμαστε από την οργή. Και ας γνωρίζομε ότι ούτε η σωφροσύνη, ούτε η απάρνηση του υλικού κόσμου, ούτε οι νηστείες και αγρυπνίες θα μας ωφελήσουν κατά την ημέρα της κρίσεως, αν βρεθούμε ένοχοι επειδή κατεχόμαστε από οργή και μίσος.

5. Περί της λύπης

Πέμπτος είναι ο αγώνας εναντίον του πνεύματος της λύπης, το οποίο σκοτίζει την ψυχή από κάθε πνευματική θεωρία και την εμποδίζει από κάθε αγαθή πράξη. Επειδή όταν το πονηρό αυτό πνεύμα αρπάξει την ψυχή και την σκοτίσει ολόκληρη, δεν της επιτρέπει να προσεύχεται με προθυμία, δεν την αφήνει να εγκαρτερεί στην ωφέλεια των ιερών αναγνωσμάτων δεν ανέχεται να είναι ο άνθρωπος πράος και να κινείται εύκολα σε κατάνυξη και συμπάθεια προς τους αδελφούς, για όλες τις εργασίες και εναντίον ακόμη της υποσχέσεως του μοναχικού βίου φέρνει μίσος. Και γενικά η λύπη, αφού ανακατώσει όλες τις σωτήριες σκέψεις της ψυχής και παραλύσει τη δραστηριότητα και την καρτερία της, τη φέρνει σε σημείο να είναι σαν ανόητη και ηλίθια, δένοντας την με το λογισμό της απελπισίας. Γι' αυτό, αν έχομε σκοπό να αγωνιστούμε τον πνευματικό αγώνα και να νικήσομε, με τη βοήθεια του Θεού, τα πονηρά πνεύματα, όσο μπορούμε με μεγαλύτερη προσοχή ας φυλάξομε την καρδιά μας από το πνεύμα της λύπης. Γιατί όπως ο σκόρος τρώει το ρούχο και το σκουλήκι το ξύλο, έτσι η λύπη κατατρώγει την ψυχή του ανθρώπου. Πείθει τον άνθρωπο να αποφεύγει κάθε καλή πνευματική συναναστροφή και δεν επιτρέπει ούτε από γνήσιους φίλους να δέχεται συμβουλή, ούτε καλή και ειρηνική απάντηση να δίνει σ' αυτούς, αλλά αφού καταλάβει όλη την ψυχή, τη γεμίζει με δυσαρέσκεια, πλήξη και μελαγχολία.

Και τότε τη βάζει να αποφεύγει τους ανθρώπους, γιατί γίνονται σ' αυτήν αίτιοι ταραχής. Και δεν επιτρέπει στην ψυχή να εννοήσει ότι όχι απέξω, αλλά μέσα της

έχει την αρρώστια, η οποία τότε φανερώνεται, όταν έρθουν οι πειρασμοί και με την δοκιμασία τη φέρουν στην επιφάνεια. Γιατί ποτέ δεν μπορεί να βλαφτεί ο άνθρωπος από άλλον, αν δεν έχει μέσα του αποθηκευμένες τις αφορμές των παθών. Και γι' αυτό ο Δημιουργός των πάντων και Ιατρός των ψυχών, ο Θεός, ο μόνος που γνωρίζει ακριβώς τα τραύματα της ψυχής, δεν παραγγέλλει να αποφεύγουμε τις συναναστροφές των ανθρώπων, αλλά να κόβομε τις αιτίες της κακίας που είναι μέσα μας, και να γνωρίζομε ότι η υγεία της ψυχής δεν κατορθώνεται με τον χωρισμό από τους ανθρώπους, αλλά με την διαμονή και εξάσκηση με τους ενάρετους ανθρώπους. Όταν λοιπόν για προφάσεις που τις νομίζομε δήθεν εύλογες, εγκαταλείπομε τους αδελφούς, δεν κόψαμε τις αφορμές της λύπης αλλά μόνον κάναμε εναλλαγή τους, γιατί η αρρώστια που έχομε μέσα μας τις ανακινεί πάλι εξαιτίας άλλων πραγμάτων. Γι' αυτό, όλος ο πόλεμος μας ας είναι εναντίον των παθών που είναι μέσα μας, γιατί αν αυτά, με τη χάρη και τη βοήθεια του Θεού, βγουν από την καρδιά μας, όχι μόνο με τους ανθρώπους, αλλά και με τα άγρια θηρία εύκολα μπορούμε να ζήσομε, όπως λέει ο μακάριος Ιώβ: «Τα άγρια θηρία θα γίνουν ειρηνικά μαζί σου». Πρώτα-πρώτα λοιπόν να αγωνιστούμε εναντίον του πνεύματος της λύπης, που φέρνει την ψυχή στην απελπισία, για να το εξορίσομε από την καρδιά μας. Γιατί αυτό το πνεύμα δεν επέτρεψε στον Κάιν να μετανοήσει μετά την αδελφοκτονία, ούτε στον Ιούδα μετά την προδοσία του Κυρίου. Μια μόνο λύπη να έχομε, την μετάνοια για τις αμαρτίες μας ενωμένη με την αγαθή ελπίδα, για την οποία ο Απόστολος λέει: «Η κατά Θεόν λύπη προξενεί μετάνοια που οδηγεί σε οριστική σωτηρία».

Κι αυτό, γιατί η κατά Θεόν λύπη τρέφοντας την ψυχή με την ελπίδα που ακολουθεί τη μετάνοια, είναι ανάμικτη με χαρά. Γι' αυτό και πρόθυμο και υπάκουο για κάθε καλή πράξη, ευκολοπλησίαστο, ταπεινό, πράο, ανεξίκακο, υπομονετικό σε κάθε αγαθό κόπο και κάθε συντριβή κάνει τον άνθρωπο η λύπη αυτή, αφού είναι κατά Θεόν. Και με αυτό λοιπόν γίνονται οι καρποί του Αγίου Πνεύματος φανεροί στον άνθρωπο, δηλαδή η χαρά, η αγάπη, η ειρήνη, η μακροθυμία, η αγαθότητα, η πίστη, η εγκράτεια. Από την αντίθετη λύπη είναι φανεροί οι καρποί του πονηρού πνεύματος, οι οποίοι είναι ακηδία, ανυπομονησία, θυμός, μίσος, αντιλογία, απελπισία, οκνηρία στην προσευχή. Αυτή τη λύπη πρέπει να την αποφεύγομε, όπως και την πορνεία και τη φιλαργυρία και το θυμό και τα υπόλοιπα πάθη. Αυτή η λύπη θεραπεύεται με την προσευχή και την ελπίδα στο Θεό και τη μελέτη των θείων λόγων και με τη συναναστροφή με ευλαβείς ανθρώπους.

6. Περί της ακηδίας

Έκτος είναι ο αγώνας μας εναντίον της ακηδίας (αμέλεια, πλήξη) που ενώνεται και βοηθεί το πνεύμα της λύπης. Δεινός και βαρύς δαίμονας αυτός, πολεμά

πάντοτε τους μοναχούς. Αυτός επιτίθεται εναντίον του μοναχού κατά το μεσημέρι, προκαλώντας του ατονία και φόβο και μίσος εναντίον του τόπου όπου ασκείται και εναντίον των αδελφών που είναι μαζί του και εναντίον κάθε εργασίας, ακόμη και της αναγνώσεως των θείων Γραφών. Σου υποβάλλει ακόμη και λογισμούς μεταβάσεως σε άλλο τόπο, και ότι αν δεν πάει άλλου, μάταια κοπιάζει εδώ και χάνει τον καιρό του. Επίσης του φέρνει κατά το μεσημέρι και πείνα τόση, όση δεν θα προξενούσε σ' αυτόν τριήμερη νηστεία ή μακρά οδοιπορία ή βαρύτατος κόπος. Έπειτα του υποβάλλει λογισμούς ότι με κανένα άλλο τρόπο δεν μπορεί να απαλλαγεί από την ασθένεια αυτή και το βάρος της, παρά με το να βγαίνει έξω συνεχώς και να επισκέπτεται τους αδελφούς, τάχα για ωφέλεια ή επίσκεψη των ασθενών. Κι όταν δεν μπορέσει να τον εξαπατήσει με αυτά, τότε αφού του φέρει πολύ βαρύ ύπνο, επιτίθεται εναντίον του σφοδρότερος και δυνατότερος, και δεν μπορεί διαφορετικά να νικηθεί, παρά με την προσευχή και την αποχή από την αργολογία και με τη μελέτη των θείων λόγων και την υπομονή στους πειρασμούς. Γιατί αν δεν τον βρει ασφαλισμένο με αυτά τα όπλα, τότε αφού τον κατατρυπήσει με τα βέλη του, τον κάνει άστατο, ονειροπόλο, ράθυμο, άεργο και τον οδηγεί να επισκέπτεται πολλά μοναστήρια και να μη φροντίζει για τίποτε άλλο, παρά που γίνονται τραπέζια και συμπόσια. Γιατί η διάνοια αυτού που έπεσε σε ακηδία τίποτε άλλο δεν φαντάζεται παρά τις μάταιες σκέψεις όσων αναφέραμε. Από αυτά τον δεσμεύει και σε κοσμικά πράγματα και τον δελεάζει λίγο-λίγο σε επιβλαβείς ασχολίες, μέχρις ότου και από αυτή τη μοναχική ζωή τον διώξει.

Ο Απόστολος, γνωρίζοντας πόσο βαριά είναι αυτή η αρρώστια και επειδή ήθελε ως σοφός γιατρός να τη βγάλει μαζί με τη ρίζα από τις ψυχές μας, μας φανερώνει τις αιτίες από τις οποίες γεννιέται και λέει: «Σας παραγγέλλομε αδελφοί, στο όνομα του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, να αποχωρίζεστε από κάθε αδελφό που συμπεριφέρεται άτακτα και όχι σύμφωνα με την παράδοση που παραλάβατε από μας. Γνωρίζετε πως πρέπει να μας μιμείστε, επειδή δε ζήσαμε ως άτακτοι ανάμεσά σας, ούτε πήραμε από κανένα το φαγητό μας δωρεάν, αλλά εργαζόμαστε ημέρα και νύχτα με κόπο και μόχθο για να μην επιβαρύνουμε κανένα σας• όχι γιατί δεν είχαμε τέτοιο δικαίωμα, αλλά για να σας δώσουμε παράδειγμα να μας μιμείστε. Και όταν ήμαστε κοντά σας, αυτή την εντολή σας δίναμε, ότι οποίος δε θέλει να εργάζεται, ούτε να τρώει. Γιατί μαθαίνομε ότι μερικοί από σας δεν εργάζονται, αλλά περιεργάζονται ξένες υποθέσεις. Σ' αυτούς παραγγέλλομε, στο όνομα του Ιησού Χριστού, να εργάζονται ήσυχχα για να κερδίζουν το ψωμί τους».

Ας ακούσουμε πόσο καθαρά φανερώνει τις αιτίες της ακηδίας ο Απόστολος. Εκείνους που δεν εργάζονται τους ονομάζει άτακτους, φανερώνοντας με μία λέξη πολλή κακία. Γιατί ο άτακτος, είναι και ανευλαβής και αυθάδης στα λόγια και πρόχειρος σε κατηγορίες και γι' αυτό είναι ακατάλληλος για την ησυχία και

δούλος της ακηδίας. Παραγγέλλει λοιπόν να αποχωριζόμαστε από αυτούς σαν να έχουν κολλητική αρρώστια. Με τη φράση «και όχι σύμφωνα με την παράδοση που παραλάβατε από μας», φανερώνει ότι αυτοί είναι υπερήφανοι και καταφρονητές και ακυρώνουν τις αποστολικές παραδόσεις. Κατόπιν λέει: «Δεν πήραμε το φαγητό μας δωρεάν από κανένα, αλλά εργαζόμαστε νύχτα και ημέρα με κόπο και μόχθο». Ο διδάσκαλος των εθνών, ο κήρυκας του Ευαγγελίου, που ανέβηκε μέχρι τον τρίτο ουρανό, αυτός που λέει ότι ο Κύριος διέταξε τους κήρυκες του Ευαγγελίου να συντηρούνται από τους ακροατές του κηρύγματος, αυτός εργάζεται ο ίδιος νύχτα και ημέρα με κόπο και μόχθο για να μην επιβαρύνει κανένα. Τι λοιπόν θα κάνομε εμείς, που είμαστε στην εργασία οκνηροί και επιδιώκομε τη σωματική ανάπαυση, εμείς που ούτε κήρυγμα του Ευαγγελίου μας έχει ανατεθεί, ούτε η μέριμνα για τις εκκλησίες, αλλά μόνο η φροντίδα για την ψυχή μας; Κατόπιν για να δείξει πιο καθαρά τη βλάβη που φέρνει η αργία, καταλήγει: «Δεν εργάζονται καθόλου αλλά περιεργάζονται». Γιατί από την αργία γεννιέται η περιέργεια, από την περιέργεια η αταξία και από την αταξία κάθε κακία. Για τη θεραπεία όλων αυτών, συμπληρώνει: «Να εργάζονται ήσυχα για να κερδίζουν το ψωμί τους». Και για να τους επιπλήξει περισσότερο, λέει: «Όποιος δε θέλει να εργάζεται, ούτε να τρώει».

Αυτές τις αποστολικές διαταγές έχοντας υπόψη οι άγιοι πατέρες της Αιγύπτου, δεν αφήνουν ποτέ να μένουν αργοί οι μοναχοί και μάλιστα οι νεώτεροι, επειδή γνωρίζουν ότι με την υπομονή της εργασίας και την ακηδία διώχνουν, και την τροφή τους προμηθεύονται, και βοηθούν όσους έχουν ανάγκη. Γιατί δεν εργάζονται μόνο για τις δικές τους ανάγκες, αλλά και σε ξένους και φτωχούς και φυλακισμένους δίνουν από την εργασία τους, πιστεύοντας ότι η αγαθοεργία αυτή είναι θυσία αγία και ευπρόσδεκτη στο Θεό. Και λένε επίσης οι πατέρες, ότι ο εργαζόμενος πολεμά με ένα δαίμονα πολλές φορές και στενοχωρείται από αυτόν, ενώ ο αργός αιχμαλωτίζεται από χιλιάδες πονηρά πνεύματα.

Καλό είναι ακόμα να θυμηθούμε και το λόγο που μου είπε ο αββάς Μωυσής, που ήταν πολύ άξιος μεταξύ των πατέρων. Αφού είχα καθήσει λίγο καιρό στην έρημο, με πείραξε ο δαίμονας της ακηδίας. Τον επισκέφτηκα τότε και του είπα: «Χθες ενοχλήθηκα πάρα πολύ από την ακηδία και εξασθένησα υπερβολικά• και δε γλύτωνα από αυτή, παρά όταν σηκώθηκα και επισκέφτηκα τον αββά Παύλο». Σ' αυτά μου αποκρίθηκε ο αββάς Μωυσής: «Έχε θάρρος• δεν ελευθερώθηκες από την ακηδία, αλλά μάλλον παραδόθηκες και υποδουλώθηκες σ' αυτή. Να γνωρίζεις λοιπόν ότι τώρα θα σε πολεμήσει περισσότερο ως λιποτάκτη, αν στο εξής δε φροντίσεις με την υπομονή και την προσευχή και την εργασία των χεριών σου να παλαίψεις εναντίον της και να τη νικήσεις».

7. Περί της κενοδοξίας

Έβδομος είναι ο αγώνας κατά της κενοδοξίας. Αυτό το πάθος είναι πολύμορφο και πολύ λεπτό και δεν το εννοεί γρήγορα ούτε εκείνος που πειράζεται από αυτό. Επειδή οι προσβολές των άλλων παθών είναι πιο φανερές και ευκολότερα καταπολεμούνται, καθώς η ψυχή αναγνωρίζει τον εχθρό και με την αντίρρηση στις προσβολές του και την προσευχή, αμέσως τον ανατρέπει. Η κενοδοξία όμως, με το να είναι πολύμορφη όπως είπαμε, δύσκολα νικιέται. Γιατί φανερώνεται σε κάθε πράξη και σε φωνή και σε λόγο και σε σιωπή και σε έργο και σε αγρυπνία και σε νηστεία και σε προσευχή και σε πνευματικές αναγνώσεις και σε ησυχία και σε μακροθυμία. Με όλα αυτά προσπαθεί να προσβάλλει το στρατιώτη του Χριστού.

Όποιον δε μπόρεσε να απατήσει στην κενοδοξία με την πολυτέλεια των ρούχων, δοκιμάζει να τον πειράξει με το φτωχικό ρούχο. Όποιον δεν μπόρεσε να πολεμήσει με την τιμή, τον πολεμά με το να νομίζει ότι υπομένει την ατιμία. Και όποιον δε μπόρεσε να καταφέρει στην κενοδοξία με τη γνώση των λόγων, τον δελεάζει με τη σιωπή, να κενοδοξεί δήθεν ως ήσυχος. Και όποιον δε μπόρεσε να φέρει σε χαλαρότητα με την πολυτέλεια των τροφών, τον κάνει να επιζητεί τον έπαινο με τη νηστεία. Και γενικά κάθε έργο, κάθε απασχόληση δίνει αφορμή στον πονηρό αυτό δαίμονα. Ακόμη αυτός υποβάλλει επιθυμία για το αξίωμα της Ιεροσύνης. Θυμάμαι κάποιον γέροντα, όταν ήμουν στη σκήτη, που πήγε στο κελί ενός αδελφού για επίσκεψη, και αφού πλησίασε την πόρτα, τον άκουσε να μιλάει από μέσα. Ο γέροντας νόμισε ότι μελετά κάτι από την Γραφή και στάθηκε για να ακούσει. Κατάλαβε τότε ότι ο αδελφός είχε βγει από τα λογικά του από την κενοδοξία και χειροτονούσε τον εαυτό του διάκονο και έκανε απόλυση των κατηχουμένων. Όταν λοιπόν ο γέροντας τα άκουσε αυτά, έσπρωξε την πόρτα και μπήκε. Ο αδελφός αφού τον υποδέχτηκε, τον προσκύνησε κατά τη συνήθεια και τον ερώτησε να μάθει αν στεκόταν πολλή ώρα εμπρός στην πόρτα. Ο γέροντας με χαριτωμένο τρόπο του είπε: «Τώρα ήρθα, όταν έκανες την απόλυση των κατηχουμένων».

Ο αδελφός μόλις το άκουσε, έπεσε στα πόδια του γέροντα και τον παρακαλούσε να προσευχηθεί γι' αυτόν, για να ελευθερωθεί από αυτή την πλάνη. Αυτό το θυμήθηκα για να δείξω σε πόση αναισθησία φέρνει τον άνθρωπο αυτός ο δαίμονας. Εκείνος λοιπόν που θέλει να πολεμήσει τέλεια και να στεφανωθεί με το στεφάνι της δικαιοσύνης, πρέπει με κάθε τρόπο να φροντίσει να νικήσει το πολύμορφο αυτό θηρίο, έχοντας πάντοτε μπροστά στα μάτια του το ρητό του Δαβίδ: «Ο Κύριος διασκόρπισε τα κόκκαλα των ανθρωπαρέσκων». Και να μην κάνει τίποτε επιδιώκοντας τον ανθρώπινο έπαινο, αλλά να επιζητεί την αμοιβή μόνο από το Θεό. Και αποβάλλοντας πάντοτε τους λογισμούς που έρχονται στην καρδιά του και τον επαινούν, να εξουθενώνει τον εαυτό του ενώπιον του Θεού. Έτσι θα μπορέσει

με τη βοήθεια του Θεού να απαλλαγεί από το πνεύμα της κενοδοξίας.

8. Περί της υπερηφάνειας

Όγδοος είναι ο αγώνας κατά της υπερηφάνειας. Φοβερότατος αυτός ο αγώνας και από όλους τους προηγούμενους αγριότερος. Αυτός πολεμά προπάντων τους τέλειους και προσπαθεί να καταστρέφει εκείνους που ανέβηκαν σχεδόν στην κορυφή των αρετών. Και όπως μία κολλητική και θανατηφόρα αρρώστια δεν καταστρέφει ένα μέλος του σώματος, αλλά ολόκληρο το σώμα, έτσι και η υπερηφάνεια όχι μόνον ένα μέρος της ψυχής, αλλά ολόκληρη την καταστρέφει. Και το καθένα από τα άλλα πάθη, αν και ταραάζει την ψυχή, αλλά με το να πολεμά μια μόνον αρετή, εκείνη που είναι αντίθετη του, και να προσπαθεί αυτή να νικήσει, σκοτίζει και ταραάζει την ψυχή εν μέρει.

Ενώ το πάθος της υπερηφάνειας σκοτίζει ολόκληρη την ψυχή και την ρίχνει σε τέλεια πτώση.

Για να εννοήσουμε καλύτερα τα λεγόμενα, ας σκεφτούμε ως εξής: Η γαστριμαργία προσπαθεί να διαφθείρει την εγκράτεια• η πορνεία, τη σωφροσύνη• η φιλαργυρία, την ακτημοσύνη• ο θυμός, την πραότητα και όλα τα λοιπά είδη της κακίας, τις αντίθετες αρετές. Η υπερηφάνεια όμως, όταν κυριεύσει την άθλια ψυχή, σαν φοβερότατος τύραννος που κατέλαβε μια μεγάλη και δοξασμένη πόλη, την καταστρέφει ολόκληρη και την κατεδαφίζει από τα θεμέλια. Μάρτυρας γι' αυτό είναι ο άγγελος εκείνος που έπεσε από τον ουρανό εξαιτίας της υπερηφάνειας του, ο οποίος αν και δημιουργήθηκε από το Θεό και στολίστηκε από Αυτόν με κάθε αρετή και σοφία, δεν θέλησε να τα αποδίδει όλα αυτά στον Κύριο, αλλά στη δική του φύση. Και έτσι νόμιζε ότι είναι ίσος με το Θεό. Ελέγχοντας αυτή τη σκέψη του, ο προφήτης έλεγε: «Συ είπες με το νου σου• θα καθίσω πάνω σε ψηλό βουνό, θα στήσω το θρόνο μου πάνω στα σύννεφα, θα γίνω όμοιος με τον Ύψιστο. Και όμως εσύ είσαι άνθρωπος και όχι θεός». Και πάλι άλλος προφήτης λέει: «Γιατί καυχιέται μέσα στην κακία του ο δυνατός;» Γνωρίζοντας αυτά, ας φοβηθούμε και με κάθε προσοχή ας φυλάξομε την καρδιά μας από το θανατηφόρο πνεύμα της υπερηφάνειας, λέγοντας πάντοτε στον εαυτό μας, όταν κατορθώσομε κάποια αρετή, τον λόγο του Αποστόλου: «όχι εγώ, αλλά η χάρη του Θεού που είναι μαζί μου», και τον λόγο του Κυρίου: «ότι χωρίς τη βοήθειά Μου, δεν μπορείτε να κάνετε τίποτε».

Επίσης, το λόγο του προφήτη: «Αν ένα σπίτι δεν το οικοδομήσει ο Κύριος, μάταια κουράστηκαν οι οικοδόμοι», και το: «Δεν εξαρτάται από εκείνον που θέλει, ούτε από εκείνον που τρέχει, αλλά από το Θεό που θα δείξει έλεος». Επειδή και αν ακόμη έχει κανείς ολόθερμη προθυμία και αποφασισμένη προαίρεση, εφόσον είναι δεμένος με σάρκα και αίμα, δεν μπορεί να φτάσει την τελειότητα, παρά μόνο με τη

χάρη και το έλεος του Χριστού. Και ο Ιάκωβος λέει: «Κάθε ωφέλιμη δωρεά προέρχεται από ψηλά». Και ο Απ. Παύλος: «Τι έχεις που δεν το πήρες από το Θεό; Κι αν έχεις πάρει, γιατί καυχιέσαι σαν να μην πήρες, αλλά υπερηφανεύεσαι σαν να είναι δικά σου;» Ότι με τη χάρη και το έλεος του Θεού έρχεται η σωτηρία, είναι μάρτυρας αληθινός εκείνος ο ληστής, ο οποίος κέρδισε τη βασιλεία των Ουρανών όχι ως ανταμοιβή της αρετής του, αλλά με τη χάρη και το έλεος του Θεού.

Γνωρίζοντας αυτά οι Πατέρες μας όλοι, με μια γνώμη, μας παρέδωσαν ότι δεν μπορούμε διαφορετικά να φτάσουμε στην τελειότητα της αρετής, παρά μόνο με την ταπείνωση, η οποία έρχεται στον άνθρωπο από την πίστη και το φόβο του Θεού, από την πραότητα και την τέλεια ακτημοσύνη. Με τις αρετές αυτές κατορθώνεται και η τέλεια αγάπη, με τη χάρη και τη φιλανθρωπία του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Σ' Αυτόν ανήκει η δόξα στους αιώνες.

Αμήν

Πηγή: egolpion.com